

Integrated Production - Product zonder markt?

J.C. Zadoks¹

Herengracht 96-c, 1015 BS Amsterdam

Wat moet je met een product waar de samenleving om vraagt zonder er voor te willen betalen? Ongelukkigerwijs werd dit de hamvraag van een internationale workshop in Amsterdam, 20-21 juni 2001. De verzamelde wetenschappers, ruim veertig exemplaren uit een zestiental landen, hadden geen passend antwoord.

De bijeenkomst² diende ter afsluiting van een EU Shared Cost Project, met de fraaie naam Vegineco³. Deelnemers in het project waren instanties in Italië, Nederland, Spanje en Zwitserland. De enthousiaste en voortvarende coördinatoren waren Frank Wijnands en Wijnand Sukkel van het PPO, Lelystad. De gemeenschappelijke vraagstelling was: Is de methode van prototyping geschikt voor de ontwikkeling van nieuwe bedrijfsmodellen in de vollegrondsgroententeelt, met name voor de geïntegreerde (IP) en biologische (BP) productie? IP is veel meer dan IPM, want IPM is gewasgericht en IP is bedrijfsgericht. IP gaat niet alleen over gewasbescherming⁴ maar ook over bodemgezondheid, matig gebruik van meststoffen en irrigatiewater, en natuurwaarden.

De methode van de prototyping is ontwikkeld door Pieter Vereyken⁵. Het doel is niet de teeltwijze maar een zowel ecologisch als economisch duurzame productie. Het doel wordt vertaald in subdoelen op bedrijfsniveau zoals kwaliteitsniveau, schoon milieu, gevarieerde natuur en aantrekkelijk landschap, duurzaam beheer van productiemiddelen en economische duurzaamheid (bedrijfscontinuïteit). De subdoelen worden verder vertaald in maatstaven met een streefwaarde per maatstaf. De streefwaarden zijn gebaseerd op wetenschappelijke kennis, wetgeving en consumenteneisen. De productiemethode is

IP dan wel BP.

De te nemen stappen zijn: (1) Doelstelling met inachtneming van de belangen van diverse stakeholders (producent, consument, overheid) op bedrijfsniveau, (2) subdoelen meetbaar maken door middel van maatstaven en streefwaarden, (3) subdoelen vertalen in teelthandelingen met meetbare inputs en outputs, (4) vervolgens een bestaand bedrijf gaat omvormen in overleg met de bedrijfsvoerder⁶, en (5) geleid door de metingen op het gestelde doel afkoersen. Een omgevormd bedrijf kan vervolgens dienen als prototype of voorbeeld voor een reeks volgende om te vormen bedrijven. Al doende leert men en stelt men zijn werkwijze bij. De kosten van de omvorming en begeleiding worden door de overheid gedekt.

Een definitief verslag van het project zal in de loop van 2001 verschijnen. Het voorlopig resultaat van vier jaar internationaal onderzoek lijkt te zijn dat prototyping als methode werkt. Het vereist een rigoureuze denkdiscipline, een uitvoerig meet- en registratiesysteem, alsmede improvisatie- en doorzettingsvermogen. De werkwijze creëert een schat aan ervaringen die op bedrijfsniveau overdraagbaar zijn. Telers en wetenschappers kunnen met de opgedane inzichten anderen vooruithelpen. Maar, waar BP economisch duurzaam lijkt te zijn is dat voor IP niet zo duidelijk. De

door IP aan het eindproduct (bijvoorbeeld peentjes of broccoli) toegevoegde waarde is in hoofdzaak intrinsiek, dus niet te zien, ruiken, voelen of proeven. Vanuit de consument gezien is de toegevoegde waarde vooral ideëel, een bijdrage tot een betere wereld.

Hoe maak je die ideële bijdrage zichtbaar, zo zichtbaar dat de klant in de supermarkt daarvoor een toeslag wil betalen? De toeslag moet zo groot zijn dat het voor de boer interessant is om zijn bedrijf te veranderen en het voor de supermarkt loont schappen vrij te maken voor de IP-producten. Ziedaar de vraag. Blakend van zelfvertrouwen stelde V. Engelsman, de marketeer van EOSTA BV te Bunnik, dat voor OP de boodschap helder is: geen synthetische bestrijdingsmiddelen, geen kunstmest, geen genetische modificatie. De handel bloeit, ook internationaal, met ketenadministratie tot op bedrijfsniveau. Maar hoe helder komt IP door bij de consument? Zal weer-een-nieuw stic kertje supermarkt en klant over de streep trekken? Zal de klant in de supermarkt door een apart, met IP gemarkeerd schap verleid worden tot kopen van ideëel goed?

De Aholds en de Tesco's doen het anders, en wel met EUREP-GAP⁷. Dat levert weliswaar gecontroleerde arbeidsomstandigheden, productiewijzen en producten, maar deze bevinden zich ruim onder het duurzaamheidsniveau van IP, laat staan van BP. Kortom, IP is ecologisch zinvol, landbouwtechnisch haalbaar, maar moeilijk verkoopbaar.

De Zwitsers hebben hun eigen oplossing voor het gesignaleerde probleem. Na enige volksstemmingen,

ARTIKEL

zo hoort het daar, is een soort IP (maar het heet anders) het grondwettelijk minimum voor duurzame landbouw geworden. De gemeenschap heeft bij wet de verplichting op zich genomen daarvoor te betalen, waardoor ideële doelen in materiële zaken (waaronder geld!) worden omgezet. Dat zijn o.m. per bedrijf een minimum gebied aan "natuur" ($\geq 5\%$ van bedrijfsoppervlak) en een minimum rotatieduur van de belangrijkste gewassen. Prijs- en inkomenspolitiek werden gescheiden. Een systeem van directe betalingen op basis van een ecologische minimumstandaard (EMS) werd opgezet. Controle op de naleving is opgedragen aan de kantons die deze taak weer kunnen delegeren aan gespecialiseerde controlebedrijven. Het resultaat is een soort bedrijfscertificering. Bedrijven krijgen uitbetaald op basis van hun verrichtingen ten behoeve van duurzaamheid. Ik vrees dat de Nederlandse boer zou gruwen van een dergelijke bedilling door de overheid.

De Italiaanse bijdrage handelde over groenteteeltbedrijven in Emilia Romagna, met kleinere bedrijven voor de versproductie en grotere bedrijven voor de industriële verwerking van groenten. De Spaanse bijdrage kwam uit de buurt van Valencia, in een omgeving van kleine arbeidsintensieve bedrijven met lage mechanisatiegraad. De Nederlandse bijdrage kwam uit het zuidwesten waar gemiddelde tot grote bedrijven zijn met akkerbouw en vollegrondsgroententeelt. De verslagen over de technische aspecten waren in majeure gestemd hoewel niet overal alle doelen in de beschikbare tijd gehaald werden. Soms waren er typische en moeilijk oplosbare lokale problemen zoals

de veel te hoge nitraatinput in BP bij Valencia, een gevolg van de hoge nitraatverontreiniging van het irrigatiewater.

Een aantal 'stake-holders' gaf hun specifieke visie. Het voordeel van de stake-holder is dat hij/zij onbekommerd een mening kan geven, ongehinderd door de technische, economische of maatschappelijke beperkingen ('constraints') die telers en beleidsmakers ervaren. Zo kon de vertegenwoordiger van de internationale BP handel met trots de duidelijkheid van zijn boodschap uitdragen. Een vertegenwoordiger van het European Environmental Bureau kon moeiteloos een 'Europees groen label' verwerpen en de EUREP-GAP standaard als onvoldoende aanmerken. Interessanter was de constructieve bijdrage van de IOBC (International Organisation for Biological and Integrated Control), die veel denkwerk heeft gestopt in het ontwikkelen van standaarden. Deze standaarden trekken binnen en buiten Europa de aandacht; zij worden bijvoorbeeld gevolgd in de druiventee in de USA.

De toegevoegde waarde van IP wordt door niemand aangevochten. Blijft de vraag hoe die toegevoegde waarde 'te gelde' te maken. Moeten we van de EU een Groot-Zwitserland maken? De gedachte viel aanvankelijk wel in de smaak bij de vergadering. Het idee zou voor de Brusselse ambtenarij een paradijs scheppen maar voor de Europese boer geen Hof van Eden. Moet er weer een nieuwe sticker de markt ingeramd worden? Daar voelde niemand voor. Kunnen we het publiek opvoeden? Terecht werd opgemerkt dat een boodschap zoals 'minder spuiten' door het publiek vertaald

kan worden in 'er wordt dus toch gespoten'. Dat bevordert de kooplust niet.

Het doel van het project is bereikt: ook internationaal is prototyping een goede methode om bedrijven om te vormen richting duurzaamheid. Een goed landbouwtechnisch initiatief, dat zelfs op het moeilijke terrein van de vollegrondsgroententeelt veelbelovend is, dreigt helaas anno 2001 vast te lopen in de commercie. Hoe moet het verder?

1. Met dank voor de uitnodiging tot deelname aan de workshop en voor de correcties en aanvullingen door W. Sukkel en F.G. Wijnands, PPO, Lelystad
2. Workshop: 'Potential and significance of integrated and organic vegetable production in Europe', Amsterdam, 20-21 June 2001
3. EU-FAIR 3 CT 96-2056 'Integrated and ecological vegetable production, development of sustainable farming systems focusing on high quality production and minimum environmental impact'. 1997-2000. Zie bv. Wijnands, F.F., Sukkel, W., 2000. Prototyping organic vegetable farming systems under different European conditions, pp 202-205, in T. Alföldi, W. Lockeretz, U. Niggli (Eds) Proceedings 13th IFOAM Scientific Conference. Vdf Hochschulverlag AG an der ETH Zürich
4. Wijnands, F.G., 1997. Integrated crop protection and environment exposure to pesticides: methods to reduce use and impact of pesticides in arable farming. European Journal of Agronomy 7: 251-260
5. Vereyken, P. 1994. Designing prototypes. Progress reports of research network on integrated and ecological arable farming systems for EU- and associated countries (concerted action AIR3-CT927705). AB-DLO, Wageningen, 87 pp.
6. Wijnands, F.G. 2000. A methodical way of prototyping more sustainable farming systems in interaction with pilot farms, pp 365-389 in M. Härdlein, M. Kaltschmitt, I. Lewandowski, H.N. Wurl (Eds) Nachhaltigkeit in der Landwirtschaft. Landwirtschaft im Spannungsfeld zwischen Ökologie, Ökonomie und Sozialwissenschaften. Berlin, Erich Schmidt Verlag
7. EUREP staat voor een samenwerkingsverband van grootwinkelbedrijven. GAP betekent Good Agricultural Production. De samenwerking betreft een controleerbaar en gecontroleerd teeltprogramma met eisen voor gewasbescherming, milieubescherming en werknemersbescherming.

ARTIKEL